

Källkritik

Author : Mikael

Om källor

Det som hänt är borta för alltid. Vi kan inte åka tillbaka för att se det som hände utan vi måste förlita oss på annat. Den som studerar språk kan lyssna på hur folk talar, kemister kan göra experiment men en historiker kan bara se det som är lämnat kvar.

De historiska lämningarna kan vara många. Allt från minnen av politiska sammankomster till lämningar från en familjesemester på Cypern. Turistbroschyren från 1987 är en historisk lämning på samma sätt som ett fotografi från Första världskriget. Båda berättar om något som hänt i det förflutna, skillnaden ligger i vad de berättar och hur.

Alla typer av lämningar från historisk tid är en typ av källor. Det som är oviktigt för oss idag kanske blir viktigt för en historiker om 200 år. Vi kan inte veta, precis som medeltidens människor inte kunde veta vad som är viktigt för oss idag.

Modern historia

Den moderna historievetenskapen uppfanns vid universiteten i Tyskland under slutet av 1800-talet. Leopold von Ranke (1795-1886) var professor i Berlin och han menade att historiker bara skulle ägna sig åt det som gick att bevisa, de primära källorna. Han skickade sina studenter till Tysklands olika arkiv för att bedriva studier och tillsammans, på historiska seminarier, diskuterade de vad studenterna kommit fram till. Von Ranke menade att historiker aldrig fick spekulera utan bara skulle hålla sig till sanningen.

Historiska källor

För att kunna göra en riktig tolkning av källor krävs att vi vet vilken typ av källa vi har att göra med. Alla källor är tillverkade av någon i ett bestämt sammanhang och för att kunna avgöra om vi kan lita på den måste vi först *identifiera* källan:

När producerades källan?

- Vem producerade källan?
- I vilket sammanhang producerades den?
- Är källan äkta?

När vi vet detta är det dags att fundera över vilken typ av källa det är fråga om. En rad olika källor finns:

- *Kvarlevor*: Direkta bevis på något som verkligen inträffat, som exempelvis dagböcker, anteckningar, protokoll eller fotografier.
- *Primära källor*: Källor som beskrivit en händelse nära i tid och som direkt beskriver det som hänt. Exempelvis kan en tidningsartikel eller ett reportage vara en sådan, eller en målning.
- *Sekundära källor*: En källa som tillverkats med en primär källa, eller kvarleva, som ursprung. Det kan vara artiklar, böcker, uppsatser eller liknande. Även filmer kan räknas in här. En sorts bearbetning av originalkällan.
- *Tertiära källor*: Olika sammanfattningar av primär- eller sekundärkällor. Dessa har som syfte att ge en bred överblick på vad som skett. Exempel är uppslagsverk eller läroböcker.

Källor måste inte heller vara skriftliga utan kan vara muntliga då ögonvittnen kan berätta. Problemet är att vi människor har en förmåga att glömma eller minnas det vi vill minnas.

Historikerns uppgift

Historikerns uppgift är att ta reda på vad det var som hände. Men också att försöka ta reda på hur det som hände påverkade sin samtid men också vår nutid. Källorna är pusselbitar som används för att förklara detta. Ju längre bak desto färre blir bitarna och otydligare blir konturerna och historikerna måste tolka de olika delarna för att fylla i tomrummen, det gör också att det ofta blir olika åsikter om vad som hänt och hur det hände och vilka konsekvenser det fått. För att komma närmare en gemensam uppfattning har historiker en rad källkritiska kriterier som all historieforskning behöver utgå ifrån:

1. *Äkthetskriteriet*.
 - Är källan äkta? Historien vimlar av förfälska källor.
 - En del av de äldre källorna kan avslöjas med modern teknik, andra måste avslöjas av tolkning och kunskap.
2. *Samtidskriteriet*.
 - Ju närmare en källa befunnit sig en händelse i tid, desto mer trovärdig är den.
 - Avstånd i tid och rum gör att källan blir mindre säker. Vi människor glömmet eller minns det som passar oss och vi blir själva dåliga källor ju längre tiden går.
3. *Tendenskriteriet*.
 - Kan den som skapat källan ha något att vinna på dess innehåll?
 - Skulle den som skapat källan ha någon anledning att stå för osanningar eller överdrifter?
 - Vad är syftet med att källan tillkommit?
 - Är källan partisk på något vis?
4. *Beroendekriteriet*
 - Har källan tillkommit på egen hand eller är den beroende av andra källor?
 - Kan upphovsmannen påverkats av tidigare källor?
5. *Relevans*
 - Alla historiker använder frågeställningar. För att använda källor behöver man en klar och tydlig fråga. Först då vet man om källan är relevant eller ej.

- Källan blir relevant först när den kan besvara, eller avfärda, en fråga

Tillsammans kan en rätt identifierad källa och tydliga kriterier för källkritik skapa en bra grund för olika historiska undersökningar.

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=Z5z8aK9fGZ4

[Quiz - Källkritik](#)

När du sett filmen och gjort quizen:

Digilär:

- Avsnittet *Om vår historiesyn*
 - Läs kapitlet *Källkritik*.
 - Uppgifter:
 - Instuderingsuppgifter 1-6
-